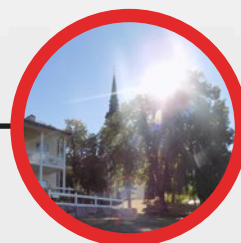


Ny lekplats i Lindesberg

RAÄ-nr Linde 484:1/L1980:710 Linde socken
Druvan 1 och Lindesås 1:1
Lindesbergs socken och kommun
Västmanland

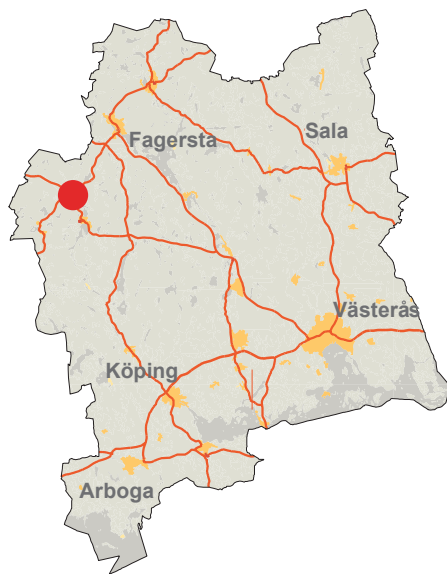
Erica Strengbom



ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Västmanlands län med platsen
för undersökningen markerad i rött.*



© 2019 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2019:09

Författare Erica Strengbom

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

Omslagsfoto Undersökningsområdet sett från nordväst.

Foto Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_190001



ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2019:09

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Ny lekplats i Lindesberg

RAÄ-nr Linde 484:1/L1980:710 Linde socken
Druvan 1 och Lindesås 1:1
Lindesbergs socken och kommun
Västmanland

Erica Strengbom

Lst dnr 431-3081-2018

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Örebro
Kommun	Örebro
Landskap	Västmanland
Socken	Lindesberg
Fastigheter	Druvan 1 och Lindesås 1:1

Fornlämningsnummer	484:1/L1980:710
Lämningsstyp	Stadslager
Datering	—

Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning, schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2018-08-08
Länsstyrelsens diarienummer	431-3081-2018
Arkeologgruppens projektnummer	Ag2018_59

Projektledare	Erica Strengbom
Fältpersonal	Erica Strengbom

Undersökningstid	2018-08-13 till 2018-08-15
Exploateringsyta	1 500 m ²
Undersökt yta	235 m ² , 70 löpmeter
Inmätningsteknik	Handhållen GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

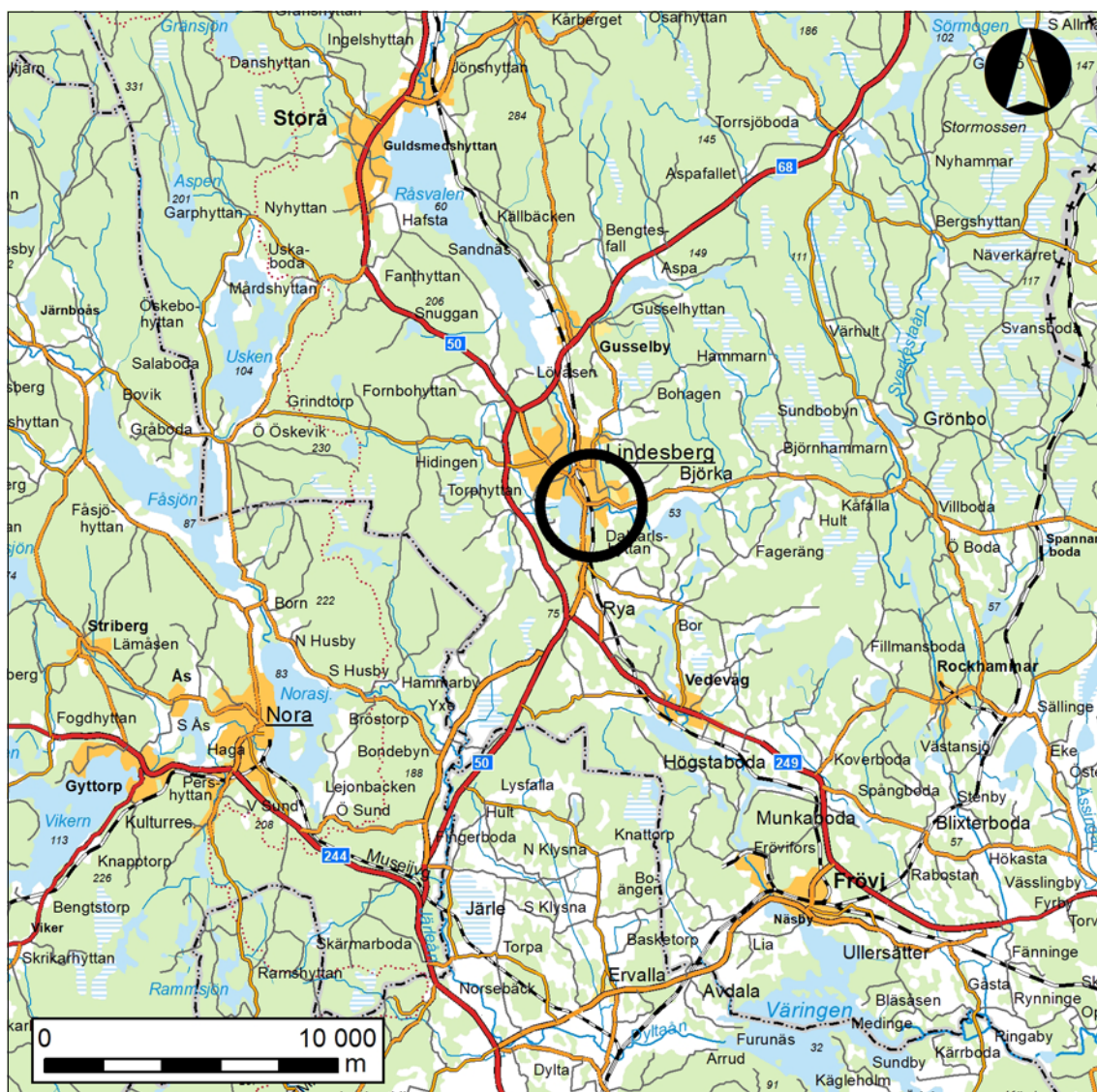
Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd tillvaratogs.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	6
Tidigare undersökningar.....	8
Syfte och frågeställningar	8
Metod	8
Resultat och tolkning.....	9
Tolkning.....	11
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	12
Referenser	13
Bilagor	14
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	14



Figur 1. Karta över Lindesberg med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en svart cirkel. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Under två dagar i augusti 2018 utförde Arkeologgruppen AB en schaktningsövervakning inom kvarteret Druvan i centrala Lindesberg. Området ligger inom fornlämningen Linde 484:1. I området ska en ny lekplats byggas. Arbetet bestod i att övervaka de fundamentgropar som grävdes och de ytor som torvades av. Schaktningsövervakningen resulterade inte i några nyfunna lämningar i området. Ytan kunde konstateras vara utfylld i modern tid.

Inledning

Inför anläggandet av en ny lekpark längs strandpromenaden i centrala Lindesberg, utfördes en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning av Arkeologgruppen AB. Arbetet utfördes på uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län (dnr 431-3081-2018). Området ligger inom fornlämningsområdet för Linde 484:1/L1980:710 som utgörs av stadslager från historisk tid. Fältarbetet utfördes mellan den 13–15 augusti 2018. *Samhällsbyggnadsförbundet Bergslagen* var beställare av arbetet och bekostade den arkeologiska undersökningen.

Bakgrund och kulturmiljö

Undersökningsområdet och kvarteret Druvan ligger inom fornlämning Linde 484:1/L1980:710 som utgörs av stadslager och bebyggelselämningar från 1600-talet och framåt. Kvarteret ligger centralt norr om kyrkan. Öster om undersökningsområdet ligger församlingshemmet. Lindesberg ligger på Lindeåsen intill Lindesjön och var ursprungligen en handelsplats. Det strategiska läget och den växande järnhandeln lockade under medeltiden till sig köpmän, bergsmän och andra yrkesgrupper. Under 1300-talet byggdes också en kyrka i tegel, murad enligt cisterciensermunkarnas tradition. Delar av dessa murar finns än idag bevarade i Lindesbergs kyrka. Bebyggelse har dock funnits som är äldre än stadsbildandet och den medeltida kyrkan. År 2016 påträffades vid en arkeologisk förundersökning i kvarteret Bromsen stolphål och kulturlager. Två stolphål daterades till 800–900-tal e. Kr. Det ursprungliga namnet är Lindesås men i och med utfärdandet av stadsprivilegier år 1643 byter staden namn till Lindesberg. Året därpå, 1644, utfärdas en ny stadsplan där gatunätet är strikt uppdelat i ett tidstypiskt rutnät med en bredare huvudgata och likformade kvarter. Dagens moderna gatunät är relativt oförändrat i förhållande till 1600-talets.

Lindesberg har, likt många andra städer, drabbats av flera förödande stadsbränder genom åren. Redan samma år som den nya stadsplanen upprättades brann nästan hela staden ner. Runt ett 60-tal gårdar ska ha förstörts i branden. Den 10 juli 1688 härjade elden ännu en gång, då i den norra delen av staden och 23 gårdar ödelades. Under 1800-talets mitt utfördes omfattande restaureringar av kyrkan, bland annat tjärades taket på kyrktornet. Strax därpå utbröt ännu en stor brand i staden och på grund av den starka blåsten spred den sig fort bland stadens gårdar. Det nytjärade taket fattade lätt eld och kyrkan förstördes nästintill helt.

Det äldsta kartmaterialet är från år 1644. Kartan tillkom i samband med att en ny stadsplan upprättades. Kartbilden visar inte hur staden verkligen såg ut under 1600-talet utan kan snarare betraktas som en fantasibild över hur man tänkte sig att staden skulle utformas. Staden skulle omges av en grävd kanal och tomterna var mångdubbelt fler än vad de faktiskt var. På kartan från år 1728 framträder en mer sanningsenlig bild av staden. Vid jämförelse mellan kartan från år 1644 och den senare kartan från år 1728 är det enbart kvarteren i den södra delen av staden och kvarteren kring kyrkan som överensstämmer. Staden dominerades av en huvudgata i nordsydlig riktning, Storgatan (idag kallad Kungsgatan) och stadens centrum utgjordes av kyrkan som var högst belägen i staden och omgiven av prästgård, kaplansgård, rådhus och torg (Rönngrén & Larsson 2018). Föreliggande rapport berör prästgårdstomten, nordväst om kyrkan.



Figur. 2. Översikt över Lindesberg. Skala 1:5 000.

Tidigare undersökningar

Ett flertal arkeologiska undersökningar har tidigare utförts i Lindesberg. År 1978 utförde Örebro Länsmuseum en mindre undersökning i Kyrkokvarteret. Man påträffade då kulturlager och bebyggelse lämningar. Åren 1992 och 1993 utfördes en förundersökning med efterföljande slutundersökning inom kvarteret Druvan norr om den nu aktuella undersökningen. Arbetet utfördes i samband med en nybyggnation av församlingshemmet. Undersökningsområdena omfattade ytorna norr och öster om det nu aktuella undersökningsområdet. Rester av en husgrund, en smedja och kulturlager grävdes ut. Lämningarna bedömdes vara från 1600-talet. Husgrunden var äldre än 1644 års stadsbrand. Få spår av senare tiders bruk framkom vid undersökningarna (Bergold 1992).

De senaste åren har Arkeologgruppen AB genomfört ett flertal arkeologiska undersökningar i Lindesberg. År 2015 förundersöktes delar av kvarteret Gåsen och Lejonet varvid sammanlagt 100 kvadratmeter undersöktes. Lämningarna var få till antalet och utgjordes främst av sentida husgrunder från tiden efter år 1850 (Knabe 2016). År 2016 utfördes omfattande undersökningar inom fyra kvarter i stadens norra del då omkring 1 000 kvadratmeter undersöktes. Två kvarter låg utanför stadsgränsen och saknade lämningar förutom odlingsjordar och täckdiken. I två kvarter som har legat i den norra delen av Lindesbergs äldre stadskärna påträffades tjocka odlingslager som daterades till 1600-tal och framåt. I en odlingsbädd hittades ett Kristinamynt. Vidare påträffades ett flertal stolphål inom kvarteret Bromsen varav två stolphål daterades till yngre järnålder, vilket antyder att det funnits bebyggelse i området som föregått stadsbildningen (Rönngrén & Larsson 2018).

Syfte och frågeställningar

Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt undersöka, dokumentera och tolka de arkeologiska lämningar som framkom vid schaktningsövervakningen.

Metod

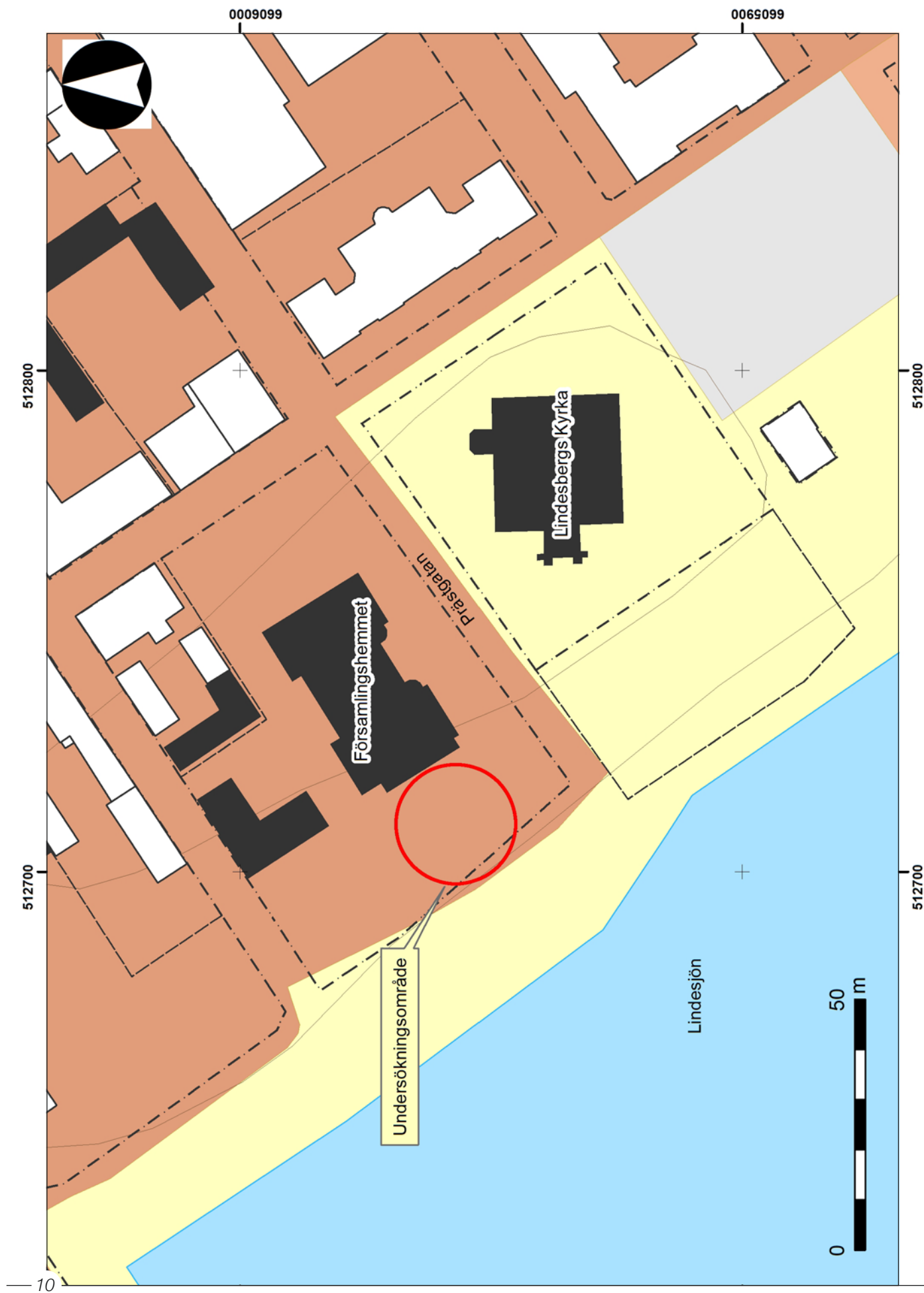
Arbetet bestod i att närvara då schaktning skulle ske för den nya lekplatsen. Schaktningen skedde med grävmaskin som skiktvis grävde ner till den erforderade nivån med en arkeolog närvarande som dokumenterade påträffade fynd och strukturer. Schaktet mättes in, fotograferades digitalt och skriftliga beskrivningar upprättades. Fynd och benmaterial kontrollerades översiktligt på plats. Digital datalagrades i Intrasis 3 och redigerades i ArcGIS 10.3.



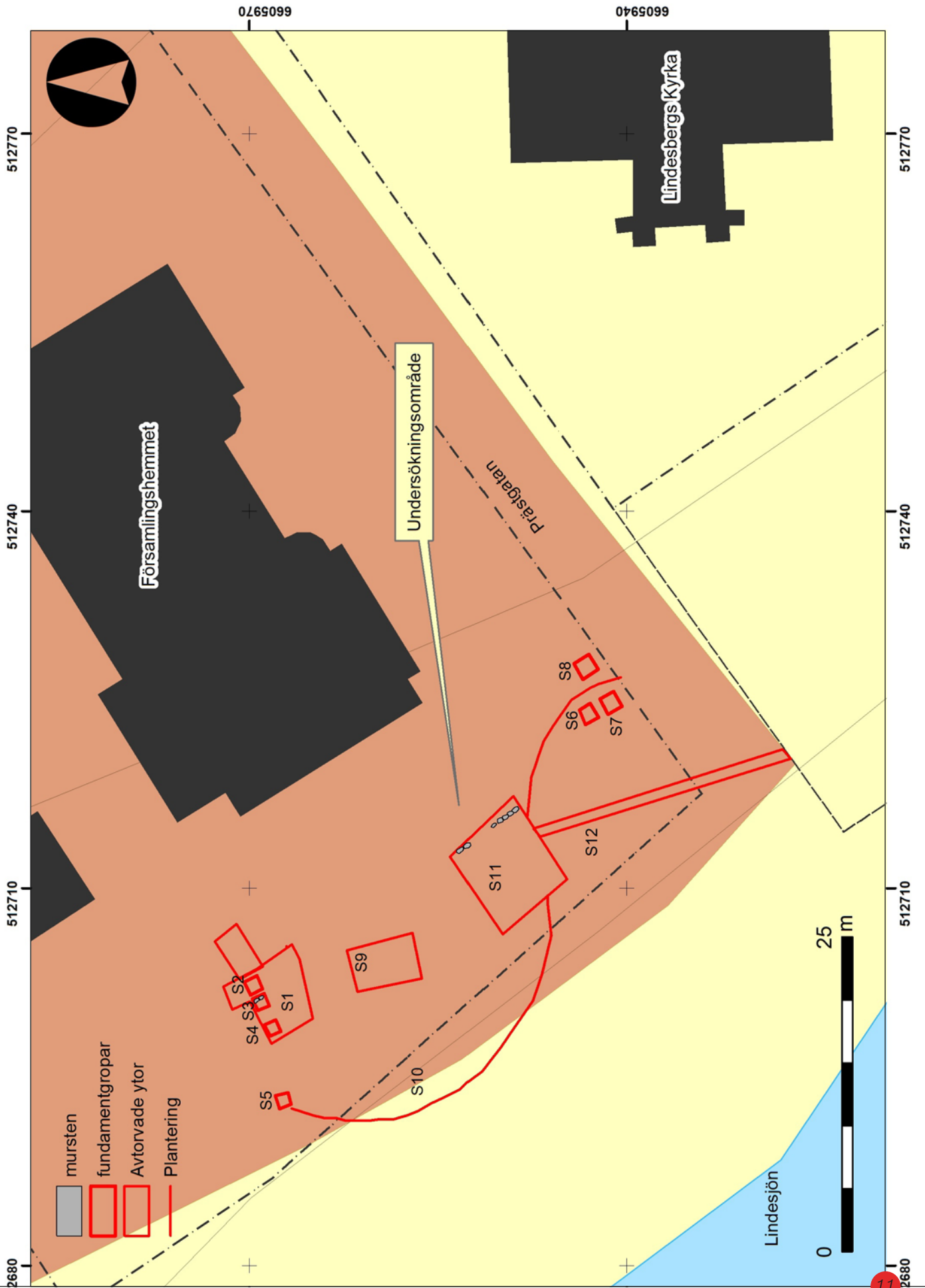
Figur 3. Översikt över den norra delen av undersökningsområdet. Foto taget från sydväst.

Resultat och tolkning

Sammanlagt grävdes sju fundamentgropar om 1×1 meter. De grävdes till ett djup av cirka 0,8 meter under nuvarande marknivå. Dessutom grävdes ett planteringsdike till ett djup av 0,4 meter. Centralt inom ytan grävdes ett dräneringsdike med ett djup som varierade från 0,3–0,5 meter. Tre större sammanhängande ytor torvades av. I den norra delen av undersökningsområdet fanns rester av en äldre lekplats i form av en större yta uppfylld med sand. Under sanden låg ett påfört utfyllnadsmaterial i form av siltigt grus. Lagret var synligt i alla schakt och noterades ända ner till botten av de fundamentgropar som grävdes till ett djup av 0,8 meter. I lagret fanns djurben, järnsprot, glasskärvor från buteljglas, flintgods, järnrör, slaggsten och rester av ett cementrör. I den östra delen av undersökningsområdet framkom direkt under torven rester av en stenmur. Samma stenmur noterades också i ett av de djupare fundamentschakten. Muren var sporadiskt bevarad och löpte i nord - sydlig riktning tvärs över tomten. Muren överensstämmer med en trädgårdsmur synlig på flygfoto taget över området under åren 1950–1960-tal (Eniro historiska flygfoton).



Figur 4. Plan över undersökningsområdet. Skala 1:1 000.



Figur 5. Undersökningsområdet med grävda schakt. Skala 1:400.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med schaktningsövervakningen var att dokumentera den del av fornlämningen som berördes av arbetsföretaget. Alltså skulle fornlämningens utbredning inom schaktet fastställas, kulturlagers och anläggningars karaktär bedömas och platsen skulle dateras. Då inget av antikvariskt intresse kunde konstateras vid schaktningsövervakningen blev det aldrig aktuellt att besvara frågeställningarna.

Referenser

Tryckta källor

- Bergold, H. 1992. *Kvarteret Druvan*. Druvan nr 1, Lindesberg, Västmanland, dnr 6387/92. Arkeologisk förundersökning. Rapport 1992:60. Stockholm: Riksantikvarieämbetet, UV Stockholm.
- Knabe, E. 2016. *Kvarteret Gåsen och Lejonet i Lindesberg*. Arkeologisk förundersökning inom RAÄ 484:1, Lindesbergs stad och kommun, Linde socken i Närke, Örebro län. Arkeologgruppen rapport 2016:28.
- Rönngren, J. & Larsson, S. 2018. *1 000 kvadratmeter och fyra kvarter i norra Lindesberg*. Linde 484:1, Kvarteren Vargen, Ängen, Bromsen och Hatten, Lindesbergs socken och kommun, Västmanland. Arkeologisk förundersökning. Arkeologgruppen AB rapport 2018:10.
- Rönngren, J. 2018. *Kvarteret Rådhuset i Lindesberg – odling på tomtmark*. Arkeologisk förundersökning. Arkeologgruppen AB rapport 2018:41.

Kartor

- Geometrisk avmätning, Lindesbergs stad. 1644. Akt 18-lis-89
- Geometrisk karta över Lindesbergs stad. 1728. Akt S47-1:3.

Websidor

www.fornreg.se

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt nr	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Beskrivning
1	10	7	0,20	Ytan i slänten torvades av. I matjorden fanns tegel, djurben, järnsprot, klart planglas och porslinskrävor av 1900-tals typ.
2	1	1	0,8	Fundamentsgrop, överst sand från äldre lekplats under påfört grus och silt.
3	1	1	0,8	Fundamentsgrop överst sand under påfört grus och silt. N-S mur synlig i gropen. Buteljglas låg kring muren.
4	1	1	0,8	Fundamentsgrop påfört grus och silt.
5	1	1	0,7	Fundamentsgrop påfört grus och silt.
6	1	1	0,7	Fundamentsgrop påfört grus och silt.
7	1	1	0,7	Fundamentsgrop påfört grus och silt
8	1	1	0,7	Fundamentsgrop påfört grus och silt.
9	10	5	0,20	Ytan torvades av. I norra delen syntes rester av den gamla lekplatsen och sandlådan. I söder påfört grus och silt.
10	30	0,30	0,40	Planteringsränna för häck. Under torven påfört grus och silt
11	10	10	0,20	Avtorvad yta. I Östra delen delar av sentida stenmur.
12	20	0,30	0,30–0,50	Dräneringsränna. Djupare i södra delen. Påfört grus och silt.

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2019:09

